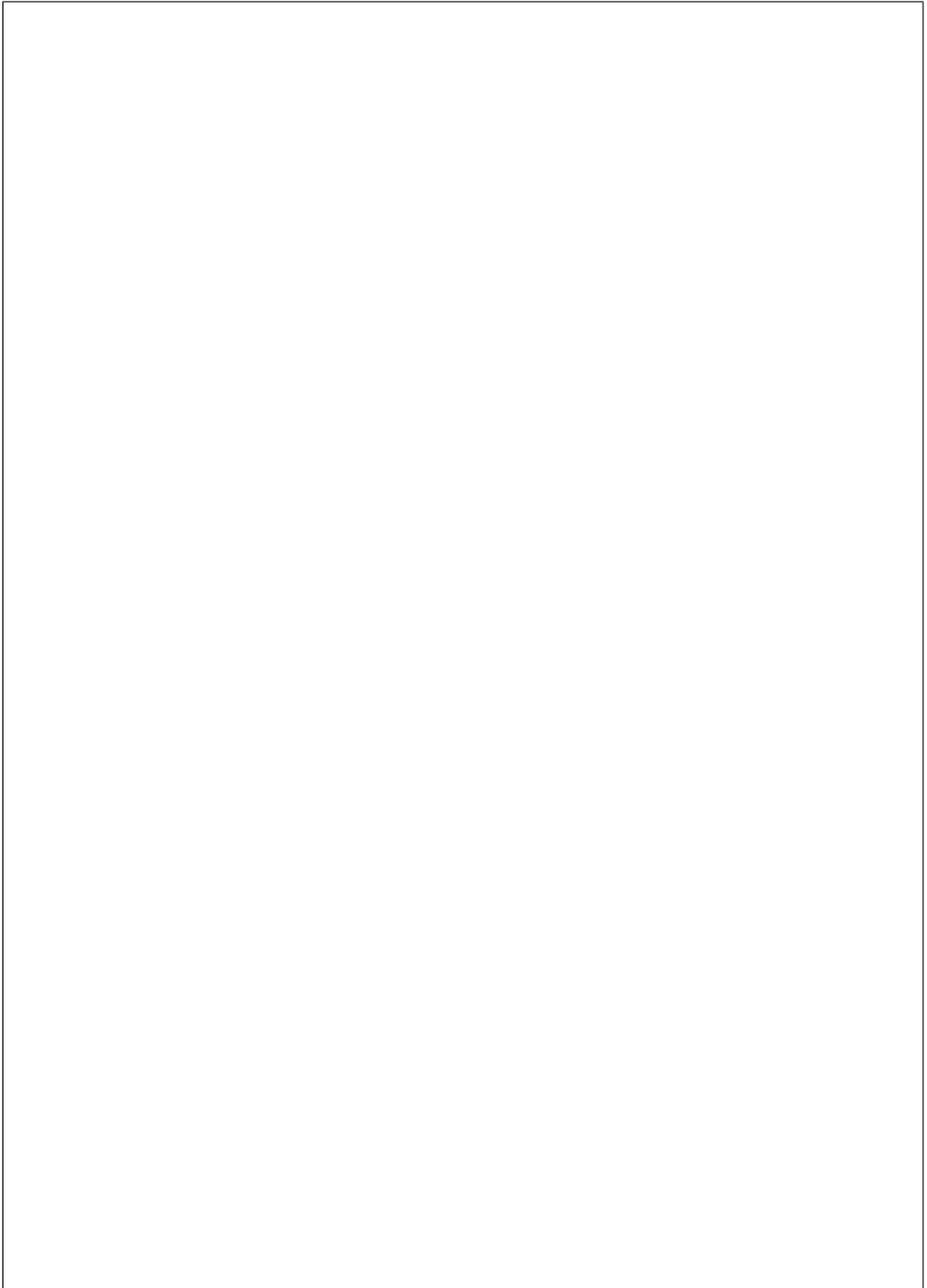

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/168188,Martyna-Gradzka-Rejak-Starzy-i-mlodzi-chorzy-i-dzieci-wszyscy-z-tobolkami-Zaglad.html>
28.02.2026, 02:41

Martyna Grądzka-Rejak: „Starzy i młodzi, chorzy i dzieci, wszyscy z tobołkami...”. Zagłada jasielskich Żydów

Latem 1942 r., w ramach działań prowadzonych podczas tzw. Aktion „Reinhardt”, Niemcy przystąpili do deportacji Żydów z getta w Jasle – mieście będącym siedzibą władz Kreishauptmannschaft (powiat) Jasło. Zamordowano większość tamtejszej społeczności żydowskiej. Do końca 1942 r. getto zostało zlikwidowane. Po tzw. aryjskiej stronie w Jasle i okolicach ukrywali się już tylko nieliczni Żydzi.

22.07.2022

Historia Jasła sięga trzynastego wieku, wówczas o tej osadzie pojawiają się wzmianki w przywileju Bolesława Wstydlivego wydanego dla klasztoru cystersów w Koprzywnicy. Cystersi otrzymali pozwolenie na utworzenie tam gminy miejskiej, ale w tamtym okresie Żydzi nie mogli się w Jasle osiedlać. Zmiany nastąpiły dopiero w kolejnym stuleciu, za panowania Kazimierza Wielkiego. Wiadomo, że w połowie piętnastego wieku w miasteczku mieszkała ludność żydowska. Historia relacji chrześcijańsko-żydowskich w Jasle w okresie nowożytnym obfituje w szereg zakazów lub obostrzeń dotyczących możliwości osiedlania się ich w tym miejscu. Ze względów gospodarczych, głównie z obawy o konkurencję, niemal do czasu zaborów najczęściej zakazywano Żydom, poza wyjątkami, przebywania tam.

Od XIX w. nastąpił powolny przyrost osadnictwa ludności żydowskiej w mieście. Postępowała urbanizacja, rozwijał się handel i rzemiosło, co zapewniało im miejsca pracy. Do I wojny światowej w mieście żyła ok. dwuipółtysięczna społeczność żydowska. A wraz z nimi w Jasle powstawały żydowskie instytucje i stowarzyszenia, zbudowano też potrzebną infrastrukturę – m.in. synagogę.

W okresie międzywojennym Żydzi stanowili $\frac{1}{4}$ mieszkańców Jasła. Według spisu z 1931 r., na nieco ponad 10 tys. obywateli miasta, ludność żydowska stanowiła ok. 2550 osób. Z kolei w całym powiecie jasielskim, na blisko 116 tys. mieszkańców, 5786 określało się jako osoby wyznania mojżeszowego. Żydzi jasielscy w większości zajmowali się handlem. Szacuje się, że na niemal 200 sklepów w mieście Żydzi posiadali około $\frac{3}{4}$ z nich. Ponadto byli też właścicielami szynków, tartaków, młynów i drobnych przedsiębiorstw oraz fabryk.

W mieście utworzono też potrzebną infrastrukturę, działały dwie synagogi, domy modlitwy, szkoły dla młodych chłopców (cheder), mykwy (łaźnie rytualne). Funkcjonowała też sekcja Bejt Jaakow, szkoły dla dziewcząt. W Jasle działało również bractwo pogrzebowe (*Chewra Kadisza*), a także klub sportowy Makabi Jasło.

Pod niemiecką okupacją

8 września 1939 r. Jasło zostało zajęte przez wojska niemieckie. Po utworzeniu Generalnego Gubernatorstwa (GG) w październiku 1939 r., miasto znalazło się w dystrykcie krakowskim. Dystrykt ten został wydzielony jako jedna z czterech jednostek administracyjnych GG. W tamtym okresie obejmował powierzchnię ponad 26 tys. km² i składał się z dziewięciu powiatów

(*Kreishauptmannschaft*): dębickiego, jarosławskiego, jasielskiego, krakowskiego, miechowskiego, nowotarskiego, nowosądeckiego, rzeszowskiego i tarnowskiego. Wydzielono jeszcze dwa powiaty grodzkie: Kraków i Przemyśl. Po ataku Rzeszy na Związek Sowiecki latem 1941 r. układ ten uległ pewnym zmianom. Z czasem powiększył się obszar dystryktu, do powierzchni niemal 30 tys. km², zmieniła się także liczba powiatów. Od jesieni 1941 r. było tam dwanaście powiatów ziemskich i jeden powiat grodzki (krakowski). Szacuje się, że przed wiosną 1942 r. na terenie dystryktu krakowskiego mieszkało między 220 a 250 tys. Żydów. Do lata 1942 r. utworzono tam kilkadziesiąt gett.

Starostwo jasielskie obejmowało obszar trzech przedwojennych powiatów: gorlickiego, jasielskiego oraz części krośnieńskiego. Dr Ludwig Losacker jako pierwszy pełnił funkcję Kreishauptmanna (od końca 1939 r.). Po 14 stycznia 1941 r., a krótko (bo do początku lutego), sprawował ją Otto Bauer. Z kolei od 10 lutego 1941 r., zastąpił go dr Walter Gentz.

►[Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

II wojna światowa

Artykuł